

УДК611.21.012-053.1

А.В. БамбулякБуковинський державний медичний
університет, м. Чернівці**ПРИРОДЖЕНІ ВАДИ НОСОВОЇ ДІЛЯНКИ
- АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ СЬОГОДЕННЯ****Ключові слова:** природжені вади
розвитку, носова ділянка, лицева
ділянка.**Резюме.** Проаналізовано дані наукової літератури присвяченій
природженим вадам розвитку носової та лицевої ділянки.

Порушення екологічного стану навколишнього середовища призвело до того, що центр тяжкості в оториноларингології змістився в бік ринології. Порушення носового дихання призводить до зменшення повітряності приносних пазух у вигляді пристінкової вуалі. Пневматизація нижньої носової раковини є досить рідкісною вадою розвитку. За даними англомовної літератури, виявлено всього 10 описів пневматизації даної раковини. У практиці оториноларингологів широко застосовується термін *conchabullosa*, де описується пневматизований стан середньої носової раковини [1].

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я із щорічно 140 млн. народжених у світі дітей багато з них народжуються із серйозними аномаліями, тобто є інвалідами [2]. Екологічна ситуація України постійно погіршується та знаходиться вже поза межею катастрофи. Проблема згубної дії екологічних чинників на важливі регулювальні системи організму людини стає однією з найбільш проблем охорони здоров'я України [3-12]. Медицина виявилася неспроможною і практично не готовою до роботи в умовах антропогенного стресу з потужним і постійним впливом на людей хімічних факторів та зростанням патології хімічного генезу [13-21]. Збільшення мутагенних факторів у навколишньому середовищі створює реальну основу для зростання генетичного тягаря в популяціях людини. Це впливає на її спадковість та мінливість і знаходить відображення в генетичних показниках [22]. У структурі дитячої захворюваності та смертності в більшості розвинутих країн світу на перше місце виходять природжені вади розвитку. Найменш вивченими серед них залишаються множинні природжені вади розвитку [23-25].

З 2001 року в Україні зростає народжуваність, водночас демографічна ситуація в країні лишається несприятливою. У структурі причин перинатальної смертності біля 60 % займають стани, що виникли в перинатальний період, друге місце займають природжені аномалії розвитку [26, 27]. Одна із основних проблем дородової діагностики природжених і спадкових захво-

рювань полягає в тому, що в більшості випадків вони виникають з причин нових мутацій в молодих, не обтяжених анамнезом сім'ях, і обстеження тільки пацієнток, віднесених до групи ризику не дозволяє ефективно виявити дану патологію. Серед усіх сучасних методів діагностики природжених і спадкових захворювань ультразвуковий метод займає особливе місце [28-35].

Клінічне значення спадкових факторів у виникненні, перебігу і наслідків природжених захворювань ЛОР-органів у теперішній час повністю не розкрито, рішення даної проблеми неможливе без широкого впровадження в практику лікувально-діагностичних закладів методів клінічної генетики і синдромології. Враховуючи, що вади розвитку ЛОР-органів є проявами ембріопатії, у хворих з природженою патологією цих органів досить ймовірні прояви ембріопатій також інших органів і систем [36].

У багатьох публікаціях констатується, що вади розвитку окремих структур носової ділянки рідко виявляються. Аналіз даних літератури вказує, що вони, на превеликий жаль, виявляються досить часто. Тому своєчасна діагностика і їх корекція сприятиме оздоровленню населення. У той же час питання про аномалії розвитку носової ділянки не мають своєї історії, тому що у вітчизняній і зарубіжній літературі виявляються тільки казуїстичні описи зазначеної патології [37-41].

Аналіз ендоскопічних даних 145 хворих, оперованих з приводу обструктивної патології носа, дозволяє говорити про те, що синдром респіраторної обструкції носа в більшості випадків є наслідком поєднання декількох анатомічних аномалій [42-46].

При обстеженні ЛОР-органів у дітей з природженими розтворами губи і носа на рентгенограмах приносних пазух мало місце зниження пневматизації верхньощелепних пазух і комірок решітчастого лабіринту [47]. Більшість аномалій виникає впродовж перших двох місяців ембріогенезу [48], оскільки цей період характеризується інтенсивним формуванням всіх органів та систем.

Природжені аномалії розвитку ЛОР-органів у загальній структурі захворювань вуха та верхніх

дихальних шляхів займають невелике, але важливе місце, особливо в дитячій оториноларингології [49].

Значний відсоток природжених вад розвитку припадає на щелепно-лицеву ділянку [50, 51]. У хворих з природженими вадами цієї ділянки з моменту народження розвивається великий комплекс стійких функціональних порушень. Ряд вроджених вад розвитку (краніостеноз, синдром Тернера, гіпоплазія верхньої щелепи, розт-вори піднебіння та інші) викликають зміни кута вигину основи черепа [52-60].

Для визначення відсутності або затримки розвитку лобових пазух використовуються багаточисленні терміни, починаючи з атрезії, аплазії, агенезії, рудиментарних пазух і закінчуючи регресивними. Останній термін вказує на можливість зворотного запального склерозування раніше добре розвинутих пазух. Часто аплазію і агенезію розглядають як синоніми. Враховуючи особливості виникнення лобових пазух, які суттєво вирізняються від формування інших пазух, слід вважати цілеспрямованим використанням термінів: аплазія і агенезія лобових пазух. Перевід цих грецьких слів у першому випадку пояснює повну відсутність процесу розвитку органа, в другому - затримку вже почавшогося формування органа. Межею для їх розділення є відсутність або присутність на передній рентгенограмі збільшеної передньої комірки решітчастого лабіринту, який виявлений уже в 3 роки, але площа її не повинна перебільшувати 0,5 см². Дещо більші її розміри слід розглядати як результат агенезії. При аплазії лобових пазух часто визначається більш щільна будова кістки в надбрівних ділянках, особливо вираженої при так званій мраморній хворобі [61].

Висновок

Незважаючи на багаторічні морфологічні дослідження різноманітних вад лицевої ділянки все ще залишаються дискусійними питання відносно причин, термінів і механізмів виникнення таких вад носової ділянки, як атрезії хоан, мозкових гриж, відхилення в розвитку ніздрів, носової перегородки, носових раковин та інші, що вимагає подальшого дослідження.

Залишаються дискусійними питання визначення можливих відхилень у процесі становлення структур носової ділянки. На наш погляд, це можна розв'язати, якщо підійти до нього з позицій комплексного вивчення особливостей нормального органогенезу з наступним оприлюдненням нашого розуміння деяких вроджених вад зазначеної ділянки.

Література. 1. Ingram W.A. Conhabullosa of an inferior turbinate / W.A. Ingram, B.T. Rhichardson // Ear, Nose and Throat Journal - 2003. - V. 82, № 8 (605). - P. 7. 2. Первинна профілактика та лікування природжених вад у новонароджених, які потребують ранньої хірургічної корекції, в умовах єдиного науково-практичного центру / О.К. Слепов, І.Ю. Гордієнко, В.П. Сорока, [та ін.] // Матеріали наукового симпозиуму "Анатомо-хірургічні аспекти дитячої гастроентерології". - Чернівці, 2007. - С. 24-25. 3. Гистогенез твердих тканин челюстного апарата человека на ранних этапах эмбриогенеза / Н.П. Барсуков, Е.В. Ивахненко, Е.А. Барсукова [и др.] // Матеріали III Націон. конгр. анатомів, гістологів, ембріологів і топографоанатомів України: "Актуальні питання морфології" (Тернопіль 21-23 жовтня 2002 р.): тези конф. - Тернопіль: Укрмедкнига, 2002. - С. 19-20. 4. Анютин Р.Г. Состояние микроциркуляции крови в слизистой оболочке полости носа у здоровых людей и у больных с заболеваниями полости носа и верхнечелюстной пазухи / Р.Г. Анютин // Вестн. оториноларингол. - 2009. - № 3. - С. 4-6. 5. Малоголовка О.А. До будови ротової порожнини плода людини / О.А. Малоголовка, В.В. Власов, В.І. Півторак // Вісн. проб. біол. і мед. - 2006. - № 2. - С. 244-246. 6. Embryology of the walls of the lateral sellar compartment: apropos of a continuous series of 39 embryos and fetuses representing the first six months of intra-uterine life / A.C. Tobenas-Dujardin, F. Duparc, A. Laquerriere [et al] // Surg. radiol. anat. - 2003. - V. 25. - P. 252-258. 7. Гузік Н.М. Становлення верхньої стінки ротової порожнини у передплодовому періоді онтогенезу / Н.М. Гузік // 58 наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених: Нац. мед ун-ту ім. О.О. Богомольця з міжнародною участю: "Актуальні проблеми сучасної медицини" (Київ, 28-31 жовтня 2003 р.): тези конф. - Київ, 2003. - С. 81. 8. Ковтун А.В. Соматотропная недостаточность: возможности современной педиатрии / А.В. Ковтун // Здоров'я України. - 2007. - № 4. - С. 46-47. 9. Капустина Т.А. Медико-социальные особенности больных с заболеваниями носа и околоносовых пазух, ассоциированными с хламидийной инфекцией / Т.А. Капустина, О.В. Парилова // Вестн. оториноларингол. - 2009. - № 6. - С. 45-47. 10. Панкова В.Б. Актуальные проблемы профпатологии ЛОР-органов / В.Б. Панкова // Вестн. оториноларингол. - 2009. - № 6. - С. 78. 11. Меркулов О.А. Качество жизни больных с патологией ЛОР-органов / О.А. Меркулов // Вестн. оториноларингол. - 2009. - № 4. - С. 67-69. 12. Баранов А.А. Профилактические технологии в педиатрии: научные и практические проблемы / А.А. Баранов // Педиатрия. - 2003. - № 5. - С. 4-5. 13. Expression and localization of nuclear factor-Kappa B subunits in cultured human paranasal sinus mucosal cells / R. Osada, S. Takeno, K. Hirakawa [et al] // Rhinology. - 2003. - V. 41, № 2. - P. 80-86. 14. Pneumosimes dilatans of the maxillary sines: a case report and review of the literature / M. Trimarchi, D. Lombargi, D. Tomenzoli [et al] // Eurarch. otorhinolaryngol. - 2003. - V. 260. - P. 386-389. 15. Васильев А.Ю. Синдромальный нома в лучевой диагностике травм челюстно-лицевой области / А.Ю. Васильев, Д.А. Лежнев // Вестн. рентген. и радиол. - 2007. - С. 15-17. 16. Розендельф Л.Г. Способ патогистологической диагностики доброкачественных и злокачественных опухолей верхних дыхательных путей / Л.Г. Розендельф, И.Н. Дыкан, Н.Н. Колотиллов // Жур. вуш. нос. і горл. хв. - 2008. - № 4. - С. 2-7. 17. Диагностическое изображение - элемент описания нозологической формы в оториноларингологии / Л.Г. Розенфельд, В.А. Рогожин, Н.Н. Колотиллов [и др.] // Ж. вуш. нос. і горл. хвороб - 2003. - № 4. - С. 29-34. 18. Ruaux C. Inflammatory pseudotumour of the nasal cavity and sinuses / C. Ruaux, P. Noret, B. Godey // J. laringol otol. - 2001. - 115: 563-566. 19. Maxillary sinus hypoplasia / T. Erden, D. Aktas, G. Erdem [at al.] // Rhinology. - 2002. - 40: 150-153. 20. Farman A.G. Pathologic conditions of the maxillary sinus / A.G. Farman // Panoramic Imaging News. - 2002. - V.2 (3). - P. 1-6. 21. Juhı H.J. An extensive maxillary pneumosimes dilatans / H. J. Juhı, C. Buchwald, B. Bollinger // Rhinology. - 2001. - 39: 236-238. 22. Сорокман Т.В. Деякі чинники виникнення розщилин губи та піднебіння // Т.В. Сорокман, І.В. Ластівка, С.М. Антофійчук // Матеріали III Міжнарод. науково-практ. конф. "Здорова дитина: здоров'я дитини та її сім'ї". - Чернівці 2005. - С. 46-47. 23. Ластівка І.В. Закономірності поєднання вад розвитку різних систем / І.В. Ластівка, Н.І. Підвисоцька // Матеріали IV Міжнарод. науково-практ.

конф. "Здорова дитина та генетичні аспекти її розвитку". - Чернівці, 2006. - С. 16-17. 24. Околоулак Е.С. Сочетанные врожденные пороки развития / Е.С. Околоулак, М.С. Краева, Ф.Г. Гаджиева // Материали наукового симпозиуму "Анатомо-хірургічні аспекти дитячої гастроентерології". - Чернівці, 2007. - С. 22-23. 25. Ластівка І.В. Епідеміологія та алгоритм діагностики множинних уроджених вад / І.В. Ластівка, Н.І. Підвисоцька, М.Д. Унгурян // Материали наукового симпозиуму "Анатомо-хірургічні аспекти дитячої гастроентерології". - Чернівці, 2007. - С. 70. 26. Шунько С.Є. Впровадження концепції подальшого розвитку перинатальної допомоги в Україні / С.Є. Шунько // Неонатологія, хірургія та перинатальна медицина. - 2011. - Т. 1, № 1. - С. 10-12. 27. Горбатюк О.М. Сучасний стан хірургії новонароджених в Україні та перспективи її розвитку / О.М. Горбатюк // Неонатологія, хірургія та перинатальна медицина. - 2011. - Т. 1, № 1. - С. 17-20. 28. Чуканов А.Р. Комплексний підхід к довершенствованию пренатальной диагностики врожденных пороков развития человека / А.Н. Чуканов, И.В. Тихоненко, О.С. Лобачевская // Неонатологія, хірургія та перинатальна медицина. - 2011. - Т. 1, № 2. - С. 21-25. 29. Decreased incidence of malignant tumors of the paranasal sinuses in Sweden. An analysis of 141 consecutive cases at Karolinska hospital from 1960 to 1980 / T. Norlander, S.-E. Friid, C. Silfversword [et al.] // Ann otolrhinolaryngol. - 2003. - V. 112, № 3. - P. 236-241. 30. Кожанов Л.Г. Принципы ранней диагностики злокачественных новообразований ЛОР-органов / Л.Г. Кожанов, Н.Х. Шауцкая, Л.А. Лучихин // Вестн. оториноларингол. - 2008. - № 5. - С. 56. 31. Cavernous Lymphangioma of the face and neck: prenatal diagnosis by three-dimensional ultrasound / D. Paladini, M. Vassallo, G. Sglavo [et al.] // Ultrasound obstet. gynecol. - 2005. - 26: 300-302. 32. Lipoblastoma / Y. Chun, W. Kim, K. Park [et al.] // Pediatr surg. - 2001. - 36: 905-907. 33. Microsurgical anatomy of the lateral walls of the pituitary fossa / S. Peker, O. Kurtkaya-Yapici, T. Kilic [et al.] // Acta Neurochir. - Wien. - 2005. - 147: 641-649. 34. Иванченко О.А. Пункция верхнечелюстной пазухи: эндоскопическая оценка / О.А. Иванченко, А.Н. Кузин, А.С. Лопатин // Вестн. оториноларингол. - 2006. - № 4. - С. 41-44. 35. Roots of the maxillary first and second molars in horizontal relation to alveolar cortical plates and maxillary sines: computed tomography assessment for infection spread / A. Yoshiko, N. Obayashi, M. Goto [et al.] // Clin oral. invest. - 2006. - 10: 35-41. 36. Панахиан В.М. Система профилактики и раннего выявления врожденных пороков и наследственных заболеваний в оториноларингологии / В.М. Панахиан // Ж. вуш., нос. і горл. хвороб - 2010. - № 6. - С. 32-36. 37. Макарь Б.Г. Становлення носової ділянки людини та вади її розвитку внаслідок впливу несприятливих чинників / Б.Г. Макарь // матеріали другої Міжнародн. Наукової конференції "Молодь у вирішенні регіональних та транскордонних проблем екологічної безпеки". - Чернівці, 2003. - С. 242-243. 38. Лазько М.В. Организация системы адаптации человека в онтогенезе / М. В. Лазько // Успехи современного естествознания. - Москва, 2003. - № 11. - С. 65. 39. Bayram M. Important anatomic variation of the sinonasal anatomy in the light of endoscopic sinus surgery: a pictorial review / M. Bayram, A. Siriksi, Y. Bayazit // Eur. radiol. - 2001. - 11: 1991-1997. 40. Быстрова М.М. Особенности нмалях верхнечелюстной артерии / М. М. Быстрова // Укр. Морф. альм. - 2007. - Т. 5, № 4. - С. 87-90. 41. Мозговая Н.В. Допплерографическая характеристика магистральных сосудов челюстно-лицевой области в норме и при генерализованном пародонтите у лиц с различным соматическим статусом / Н.В. Мозговая // Вісн. пробл. біол. і мед. - 2005. - Вип. 4. - С. 167-170. 42. Абдурашитов Р.Ш. Анатомические aberrации, вызывающие нарушение дыхательной функции носа / Р.Ш. Абдурашитов // Рос. рин. - 2005. - № 2. - С. 14. 43. Kapoor P.K. Maxillary sines hypoplasia / P.K. Kapoor, B.N. Kumar, S.D. Watson // J. laryngol. otol. - 2002. - 116: 135-137. 44. Применение навигационной системы в эндоскопической хирургии околоносовых пазух и основания черепа / Д.Н. Капитанов, А.С. Лопаткин, А.А. Потапов и др. // Вестн. оториноларингол. - 2005. - № 2. - С. 12-18. 45. Nogi T. Morphometry of the maxillary sines and the relationship between the sines base and the tooth roots / T. Nogi, E. Kanazava // J. oral. sci. - 2001. - 17: 227-234. 46. Мосихин С.Б. Ультразвуковая доплерография в изучении гемодинамики

полости носа и околоносовых пазух / С.Б. Мосихин, Е.А. Баранова, А.С. Лопатин // Рос. рин. - 2004. - № 2. - С. 4-7. 47. Патология ЛОР-органов при врожденных зубочелюстных аномалиях / Д.С. Джалилов, Д.Л. Гасымов, В.М. Панахиан [и др.] // Ж. вуш., нос. і горл. хвороб - 2013. - № 2. - С. 54-56. 48. Попельюк О.-М.В. Деякі аспекти виникнення вроджених аномалій розвитку гортані людини / О.-М.В. Попельюк // Материали IV Міжнарод. науково-практ. конф. "Здорова дитина та генетичні аспекти її розвитку". - Чернівці 2006. - С. 51-52. 49. Скоробогатый В.В. Варианты реконструкции лобно-носового канала и дренирования лобной пазухи после экстраназальной фронтэктомии / В.В. Скоробогатый // Ринологія. - 2004. - № 4. - С. 62-72. 50. Бедрина Е.А. Условия и образ жизни детей с хронической ЛОР-патологией и часто болеющих школьников / Е.А. Бедрина // Рос. оториноларингология. - 2008. - № 1 (32). - С. 59-65. 51. Яковець К.І. Аномалії носової ділянки, причини, наслідки / К.І. Яковець // Материали V Міжнарод. науково-практ. конф. "Здорова дитина: Формування та генетичні аспекти її розвитку" // Чернівці 2007. - С. 56-57. 52. Fernandes L. Forensic ethnic identification of crania. The role of the maxillary sines - a new approach / L. Fernandes // Ane J. forensic med. pathrol. - 2004. - 25 (4): 302-313. 53. Kalavagunta S. Extensive maxillary sinus pneumatization / S. Kalavagunta, K. Reddy // Rhinology. - 2003. - V. 41, № 2. - P. 113-117. 54. Branches of the Petrous and Cavernous Segments of the internal Carotid Artery / R. Shane Tybbs, A. Hansasuta, M. Loukas [et al.] // Clinical anatomy. - 2000. - 20: 000-000. 55. Бырихина В.В. Наблюдение фоликулярной кисты верхнечелюстной пазухи / В.В. Бырихина // Вестн. оториноларингол. - 2009. - № 5. - С. 34-35. 56. Селезнёв К.Г. Редкое наблюдение бессимптомного лечения хронического периостита верх. Челюсти у взрослого с вовлечением в процесс верхнечелюстной пазухи / К.Г. Селезнёв, М.П. Александрова, К.В. Ельский // Ж. вушних, носових і горлових хвороб. - 2008. - № 1. - С. 83-85. 57. Primary malignant lymphoma of the maxillary sinus: CT and MRI / M. Yasumoto, S. Taura, H. Shibuya, [et al.] // Neuroradiology. - 2000. - 42: 285-289. 58. A new approach to the classification of maxillary sinus hypoplasia with relevant clinical implications / A. Siriksi, Y. Bayazit, E. Gumusburun [et al.] // Surg. radiol. anat. - 2000. - 22: 243-247. 59. Morphometric study of the paranasal sinuses in normal and pathological conditions / J.M. Sanchez Fernandez, J.A. Anta Escuredo, Sanchez Del Rey A. [et al.] // Acta otolaryngol. - 2000. - 120: 273-278. 60. Endoscopic sinus surgery in the treatment of headache / S. Mumbuc, M. Kanlikama, Y. Bayazit [et al.] // Gaziantep med. - 2000. - 11: 7-10. 61. Завадский Н.В. О влиянии недоразвития лобных пазух на возникновение воспалительных заболеваний полости носа и околоносовых пазух / Н.В. Завадский, А.В. Завадский // Ринологія. - 2007. - № 2. - С. 39-43.

ВРОЖДЕННЫЕ ПОРОКИ НОСОВ ОБЛАСТИ - АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ

А.В. Бамбуляк

Резюме. Проанализированы данные научной литературы посвященной врожденным порокам развития носовой и лицевой области.

Ключевые слова: врожденные пороки развития, носовая область, лицевая область.

CONGENITAL NASAL AREAS - CURRENT ISSUES

A.V. Bambuliak

Abstract. The data of the scientific literature devoted to congenital defects of the nasal and facial region have been analysed.

Key words: congenital malformations, nasal area, facial area

Bukovyna State Medical University (Chernivtsi)

Clin. and experim. pathol. - 2014. - Vol. 13, №2 (48). - P. 190-192.

Надійшла до редакції 18.05.2014

Рецензент – проф. О. М. Слободян

© А.В. Бамбуляк, 2014